

Terminas prie termino. VII

JONAS KLIMAVIČIUS

DAUGIAREIKŠMIAI TARPTAUTINIAI

foto- IR *fotografija*, LIETUVIŠKA *nuotrauka*

Svarbiausias straipsnio dalykas yra fotografijos terminai. Tačiau jos prigimtinės sąsajos su šviesa verčia pasiejėti atgal ir į šalis. Fotografijos (technikos) ir fotografavimo, jų būdų technikos ir istorijos dalykais čia remiamasi tik tiek, kiek jie svarbūs rūpimų žodžių – specialiųjų (terminų) ir paprastųjų – polisemijos ir sinonimijos ir jų šalinimo (bent mažinimo) – norminimo ir kodifikavimo istorijai ir dabarčiai. Dėl bendros orientacijos reikėtų suminėti *fotografijos* technines rūšis: *ultravioletinė* ir *infraraudonoji fotografija*, *rentgenografija*, *elektrofotografija* (*elektrografijos* gausių rūšių dažniausioji), *skaitmeninė fotografija*; pagal fotografuojamą objektą išskirtinesnės *astrofotografija* ir *aerofotografija* (žemės paviršiaus dalies) VLE VI 2004.

Jau pačioje pradžioje rūpi pabrėžtinai iškelti *nuotrauką*. 1822 m. liepos 19 d. prancūzų mokslininkas Žozefas Nesiforas Njepsas *p a d a r ė p i r m ą j ą n u o t r a u k ą p a s a u l y j e* Sav su TV 2006 28 13. Mokliškai tiksliai: 1826 [19 a. 3 d-metyje VLE VI 2004] *prancūzas Ž. Niepsas (J. Niepce) užfiksavo atvaizdą šviesai jautriui asfaltu padengtoje cinko plokštelėje – tai buvo pirmoji nuotrauka (heliografija; eksponavimas truko net 8 h)* TechEnc I 2000 624. Šiuolaikinės fotografijos atsiradimo data – 1839 m. sausio 7 d., tik jos vardas tada buvo *dagerotipija*. Beje, Vilniuje 1840 m. „demonstruotas iš Prancūzijos atvežtas dagerotipas“, o „1843 m. įrengta dagerotipų studija“ VLE VI 2004.

Fiksavę terminą *nuotrauka* dabartinėje – ir rimtoje enciklopedinėje, ir populiariojoje – vartosenoje, galime pridurti ir oficialiąją – juridinę įstatyminę: *Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas nustato ir teisę į atvaizdą. Fizinio asmens nuotrauka (jos dalis), portretas ar kitoks atvaizdas gali būti atgaminami, parduodami, demonstruojami, spausdinami, taip pat pats asmuo gali būti fotografuojamas tik su jo sutikimu* Sav su TV 2007 42 7.

Taigi *fotografija*, bet *nuotrauka*. Kodėl? *Fotografija* prasideda nuo *foto-*.

1. Dėmuo *foto-* ir trumpinys *foto*. Fotografijos kilimo, plitimo ir įvairėjimo metais dėmuo *foto-*, gausus savo fotografinės reikšmės sutrauktiniais trumpiniais, plačiai atskleidžia tą daugiasluoksnę įvairovę (todėl nuo jos ir parankiau pradėti). Jos pagrindas *fotojautrumas* T 1973 265 2, juo grindžiama: *fortotechnika* Bt 1969 2 9, T 1973 196 4 (3x), TMtr 1973 10 15, KB 1973 11 48, *fortotechnikas* M 1971 5 26, T 1974 7 2, *fotojmonė / fotografijos jmonė* M ir G 1975 8 55, *fotojrengimas* Bt 1969 2 9, *fotojrenginys* T 1973 204 3, *fotojrauga* LA 1996 63 3, *fotoautomatinė (daro šimtus šios diagramos reprodukcijų ir mažina jas)* KV 1982 15 14, *fotoautomatas (tuoj pat išduoda nuotraukas)* T 1980 219 3, *fotoautomatas* Bt 1970 4 24, *fortodidintuvas* Bt 1969 9 24, M ir G 1970 8 19, *fotošvietuvas* Bt 1969 2 9 (3x), T 1973 201 4 (2x), *fortolempa* M 1971 7 41, *fortoblicas* VN 1973 294 2 (2x), *fortooptika* M ir G 1975 8 55, *fortobjektyvas* M ir G 1969 11 54, *fotoobjektyvas* KB 1969 10 32, *fortokamera* M ir G 1970 8 8, *fotoaparatas* T 1970 11 23, *fortoaparatas* T 1976 219 3, *forteksponometras* M 1970 11 23, *fortoautoinspektorius (– tam tikras prietaisas, kuris fotografuoja automatinę, užfiksuoja jos greitį, dieną, valandą ir minutę, kada jis buvo viršytas)* Šv 1973 17 17, *fortoinspektorius* M ir T 1973 11 47, *fortosekcija (skirta fototarnybai; įeina pats fotoaparatas, valdymo pultas ir t. t.)* T 1976 219 3, *foto robotas* KV 1970 41 11, *fortorobotas „žodinis portretas, sudarytas fotomontažo būdu pagal mačiusiojo pasakojimą; <...>“* TŽŽ 2001 (rus. *фоторобот* 1. „устройство для получения собирательного фотопортрета, составляемого из частей фотоснимков разных лиц“, 2. „фотопортрет, сделанный с помощью такого устройства“ СИС 2005), *fortofinišas* („fotografavimo arba videomagnetofoninis prietaisas, fiksuojantis finišuojančius sportininkus“ TŽŽ 2001) Sp 1972 35 1: *fortoreikmenys* M 1970 1 16, N 1971 9 56, T 1976 102 4, *fortoprekės* M 1970 7 8, T 1973 256 4 (2x), *foto prekės* T 1973 72 3, *fortokrepšys* M 1970 4 8, *fortomedžiaga* TMkt 1970 27 4, L ir M 1970 29 10, Šv 1972 2 5 // *fotografijos medžiaga* Šv 1973 23 22 / *fortomedžiaga* Šv 1973 23 23 (2x), *fortofilmas* M ir G 1970 3 38, *foto juosta* KB 1971 1 61, M ir G 1972 12 34, T 1973 132 3, M 1973 11 37 (*foto plėvelė* FTŽ 2007!), *fortoplokštelė* M ir G 1970 5 11, 10 24, *fortoaudinys* M ir T 1973 11 11, *fortostiklas* Prg 1975 6 132, *fortokasetė* T 1976 228 1, *fortopopierius* M ir G 1970 8 17, *foto popierius* M ir G 1970 1 29, M 1972 11 19, *fortochemikalai* N 1971 9 56, *fortolaboratorija* L ir M 1970 8 15, TMtr 1973 10 15, *fortoateljė* L ir M

1970 11 6, KB 1971 11 37, *fotoateljė* T 1972 280 4 / *fotografijos ateljė* TMtr 1973 10 15.

Šis tas nepaprasta iškilo iš praeities, pavyzdžiui, 1888 m. fotoaparatas ant sportinio triračio – *Fototriciklas* N 1974 1 57. Daugiau tokių modernių technikos hibridų: *fototeletaipas* Šv 1973 21 2, *fototelevizija* T 1973 15 1, M ir G 1983 1 36 („erdvėlaivio sistema dangaus kūnams (...) fotografuoti, filmui automatiškai doroti ir gautiems atvaizdams perduoti į Žemę televizijos kanalu“ TechEnc I 2000), *fotoheliografas* „astronominis prietaisas saulei fotografuoti“ TŽŽ 1936, „teleskopas Saulei fotografuoti“ TŽŽ 2001, *fototransformatorius* „optinis mechaninis prietaisas aerofotografinėms nuotraukoms koreguoti“ TechEnc I 2000, *fototeodolitas (fotokameros ir <...> teodolito sintezė)* KB 1980 7 36, taip pat KV 1971 36 15 (2x); *fotografijų sugretinimo (fotoaplikavimo) metodai* M ir G 5 28, *fotoaplikacija: nuotraukos ir kaukolės sugretinimas* LA 1992 53 9. Minėtina *fotoofsetinė spauda* KB 1971 1 53, *elektroninė fotorinkimo mašina* T 1973 216 4, *fotorenkamių automatai* T 1975 131 2, *fotorinkykla* L ir M 1980 7 9, įtvirtintas *fotografinis teksto rinkimas, fotorinkimas* (ne fotografuoja, o projektuoja vaizdą fotografinėje medžiagoje) TechEnc I 2000.

Nuo *fototechnikos* prieiname prie veiksmo – *fotofiksacija* L ir M 1972 2 2, 1978 5 3, 1983 23 5, *fotoveikla* L ir M 1980 46 8, *fotoprocetas* Vd 2005 29 57, *foto seansas* N 1971 12 53, *foto sesija* Vd 2006 14 22 ir rezultatų – *fotoprodukcija* L ir M 1980 46 8, *fotodarbas* M 1970 1 17 (2x), Šv 1973 3 22 (2x), T 1973 250 4, *fotokūrinys* L ir M 1970 11 6, *fotokūryba* LA 1996 64 15, *fotokadras* L ir M 1970 35 12, 1971 43 11, JG 1973 1 31, *fotoatvaizdas* T 1972 197 1, *fotovaizdas* Prg 1970 3 154, 1974 84 4, *fotovaizdelis* L ir M 1981 45 15, *fotolakštas* T 1982 1 4, 1983 83 4, *foto paveikslas* KB 1973 11 48, *fotoportretas* Bt 1970 5 7, 23, KV 1970 41 11, *foto nuotrauka* NKn 1969 10 14, KB 1971 8 41. Pasireiškia *fotomanija* LA 1995 136 29, *foto medžioklė* MG 1970 9 18 / *fotomedžioklė* MG 1970 11 8, 1974 1 12, *fotomedžiotojas* M 1970 7 42, MG 1978 8 36, *fotošautuvas* JG 1981 8 16, *fotoaparatas snaiperis / fotosnaiperis* KV 1978 31 15, *fotogaudynės (: ieškojo įdomių tipų)* L ir M 1970 20 14.

Randasi skirtingos fotografijos s r i t y s: *spaudos fotografija* IQ 2010 7 114, *reportažinė ir dokumentinė fotografija, taikomoji – techninė, anatominė, reklaminė fotografija* L ir M 1982 28 16. „1958 įkurta Žurnalistų s-gos *fotografijos sekcija*, 1969 – *Fotografijos meno draugija*“ (TLE III 1987), nors jau *Lietuvos fotomėgėjų sąjunga* (1933–1940) „propagavo lietuvių fot. meną užsienyje“ (1937 m. Paryžiaus pasaulinėje parodoje lietuvių

rinkinys įvertintas aukso medaliu) VLE XIII 2008, o Vilniaus universitete buvusi įsteigta *Meninės fotografijos katedra* NŽA 2007 11–12 537, Janas Bulhakas tuo metu „dėstė meninės fotografijos pagrindus“ (TLE III 1987). Iš karto plito ir prigijo *foto menas* KB 1969 10 28 (2x), *fotomenas* L ir M 1970 2 10, KB 1970 1 74 (net ir *foto dailė / fotodailė* ir *fotoplastika* ten pat 69), Prg 1970 3 153, *fotomenininkas* KB 1969 10 32, 1970 1 69, 75, T 1970 8 4, 39 2 (2x), *respublikinė fotomeno draugija* T 1970 37 1, *fotomeno draugija* T 1970 39 2. Nors kurį laiką šiek tiek vartotas ir *foto meistras* KB 1969 10 29, greta *foto meno* KB 1974 3 9 ir *fotomenininko* ten pat 9 (8x), 13 (3x) – ir *foto meistras* ten pat 9, bet greitai aiškėjo, kad pastarasis tinka visoms fotografijos sritims (*Baigusieji ši skyrių išilies į gausų foto meistrų būrį, dirbantį buitinėje, reportažinėje bei kitose foto srityse* M 1970 6 45), o meno teoretikas ir kritikas Anri Vartanovas tiesiai pareiškė: „<...> fotomeno sąvoką reikia kaip nors atriboti nuo fotomeistriškumo, fotoamato, fotoprofesionalizmo“ (Prg 1970 3 153). Jis tada pavartojo ir terminus *foto estetika* ten pat, *fotožurnalistika* ten pat 155, taip pat – lietuvių *fotomokykla* ten pat 163. Vėliau fiksuota *fototeorija* GKr 1987 41 4, *fotokritika* T 1974 7 2, 1979 4 15, *fotokritikas* L ir M 1978 32 12, KmT 1988 212 4, *fotoprincipas* L ir M 1982 39 9. „J. Bulhakas ketvirtame dešimtmetyje jau buvo suformulavęs savo fotografikos estetiškas koncepcijas“ (V. Juod BB 1971 25) „fotografijos technikos ir estetikos“ knygoje (lenkų kalba) *Fotografika. Meninės fotografijos apybraiža* (TLE III 1987). Bet ši *fotografikos* reikšmė – 3. „20 a. 1 pusėje Lietuvoje ir Lenkijoje vartotas meninės fotografijos sinonimas“ VLE VI 2004 – lietuvių kalboje neprigijo (neaiški ir 2. „fotografijos technika sukurti dailės kūriniai“ VLE VI 2004), dabartinė *fotografika* KB 1969 10 32, „*fotografika*“ KB 1970 6 52 yra „grafinio vaizdo fotografija“, 1. „grafinio dizaino technika, jungianti meninės fotografijos ir grafikos elementus“ VLE VI 2004 (nors: „Terminas dar vartojamas kompiuterine technika apdorotoms fotografijoms apibūdinti“), o tokios grafinės nuotraukos kartais pavadinamos žodžiu „*fotograma*“ KB 1970 6 52, nors jo reikšmės nenusistovėjusios, įvairios: *fotograma* 2. fiz. techn. „įvairių dydžių laikinio kitimo fot. užrašas“ TŽŽ 2001, *fotograma* „nuotrauka ant stiklo“ KV 1971 38 15, Jono Meko sukurtos *fotogramos*, t. y. *išryškinti ir padidinti kino kadrai* [,] *perkelti ant fotopopieriaus* LA 1996 63 21, nuo pat fotografijos atsiradimo žinomas, bet tik 1922 m. *fotograma* įvardytas „abstraktaus arba beveik abstraktaus fot. vaizdo kūrimas be fotoaparato, apšviečiant daiktus, išdėliotus ant šviesai jautraus popieriaus

(kitaip *rajografas* – pagal šios technikos įtvirtintojo pavardę – *M. Ray*); tokiu būdu sukurtas kūrinys“ VLE VI 2004 (dar TŽŽ 2001 *fotograma* 1.); net televizijos laida „*Tikrovės fotogramos*“ KV 1983 43 6.

Čia šliejasi *fotokompozicija* VN 1969 305 1, TMtr 1978 5 P3, GKr 1981 35 6, *fotosiužetas* KV 1982 31 15, T 1983 83 4, *fotomozaika* M 1969 11 48, *fotomontažas* Prg 1970 2 179, GKr 1970 37 7, T 1971 300 4, *fotokoliažas* Prg 1970 3 154, L ir M 1980 46 8, 1981 51 6, KB 1984 5 68; *fotoilustracija* Prg 1970 1 167, N 1972 2 43, T 1972 72 2, *fotoreprodukcija* Šv 1972 8 13, VN 1983 82 3, *fotoksilografija* – „graviūra medyje, gaunama fot. būdu perkeliant atvaizdą į lentos paviršių ir jį išraižant“ TŽŽ 2001 (jau ir TŽŽ 1936), *fotolitografija* „perkėlimas fotografinių paveikslų iš klišės į litografinį akmenį ir spausdinimas jų litografiniu būdu“ TŽŽ 1936, „litografija, pavartojant fotografiją (piešiniui perkelti ant litografinio akmens)“ TŽŽ 1969, *fotokeramika* („fotografinių vaizdų išdeginimas stikle, emalėje“ TŽŽ 1936) JG 1972 5 6, *fotopiešinys* KnT 1970 76 5, *fotoskulptūra* („fotografijos pritaikymas skulptūrai; lipdymas iš nuotraukos“ TŽŽ 1936) KB 1984 5 68, *fotofreska* Šv 1972 14 29, *fotopano* T 1980 209 4.

Čia minėtinas ir postmodernistinis *fotorealizmas*, sin. *hiperrealizmas*, *superrealizmas* (: „Tapoma pagal nuotraukas ar skaidres (išdidinti atvaizdai projektuojami ant drobės), preciziškai imituojamos fot. vaizdo savybės: ryškumas (...), tolygus visų detalių fiksavimas, kadravimas“) VLE VI 2004. Ir sovietmenį neigiamai apibūdina *fotorealizmas* (*priešingi socialistiniam realizmui ir visą tarybinį vaizduojamąjį meną linę vadinti „fotorealizmu“*) J. Smul LKn 1962 226. *Fotografizmas* „stengimasis meno kūrinys kuo tiksliau fotografiškai pavaizduoti tikrovę“ TŽŽ 2001 irgi tėra neapibrėžtas apibūdinimas.

Šitos fotografijos rūšys turi gana daug įvairaus dažnio ir nelygios vertės žodžių – terminų, gal pretendentų į juos – preterminų, vaizdinųjų ar tik įmantrių, keistų okazionalizmų: *fotofaktas* VN 1981 230 3, *Fotofaktas* (rubrika) VN 1984 114 3, *fotokronika* T 1969 283 6, *fotodokumentinis* Prg 1970 3 151, GKr 1987 41 4, *fotodokumentalistas* VN 1973 246 4, *fotodokumentika* N 1976 10 40, *fotodokumentiškumas* L ir M 1980 46 8, *fotoinformacija* T 1969 283 6, 1972 290 4 (2x), VN 1973 203 2, KnT 1974 47 2, *fotoinformacijos ir fotopropagandos centras* T 1970 132 1, *fotolaikraštis* VN 1973 203 2, *fotodienoraštis* MG 1973 4 16, L ir M 1981 35 10, *fotožurnalas* N 1971 8 39, GKr 1987 41 5, *fotožurnalistika* Prg 1970 3 155, GKr 1987 41 4, ŽŽ 1998 9 5, *fotožurnalistas* KV 1970 1 1,

T 1970 8 1, N 1971 7 23, *fotopublicistika* GKr 1970 13 8, T 1972 45 1, L ir M 1980 46 8, *fotopublicistas* N 1971 8 41, *fotoreportažas* KB 1969 10 28 (3x), *fotoreporteris* KB 1969 10 28, *fotokorespondentas* T 1969 272 1, *fotokoras* M 1973 11 14, *fotokomentatorius* L ir M 1972 22 12, *fotopublikacija* L ir M 1982 28 16, *fotonaujienos* L ir M 1972 39 15, *fotopanorama* T 1970 169 3, 185 3, JG 1970 10 28, *fotoakcentai* L ir M 1979 14 11, *Fotoaidai* (antraštė) KmT 1988 184 3, *fotoreklama* T 1974 71 4; *fotoapibrėži* T 1970 8 1, M 1970 5 24, 1971 2 2, KV 1978 49 16, L ir M 1979 15 11, *fotoromanas* L ir M 1972 23 5, 1975 28 14, 1978 6 15, 1979 15 11, *fotonovelė* T 1970 150 4, L ir M 1979 15 11, *fotopasakojimas* GKr 1972 18 6, T 1973 193 4, M 1981 2 23, *fotokomiksas* N 1971 1 42, *fotopoema* L ir M 1979 15 11, KB 1979 6 75 (*Toks žanras yra. Tik labai retas.* – Virgilijus Juodakis), *fotosiuita* T 1982 227 4, „*Fotosimfonija*“ T 1971 214 3, *Alg. Kunčiaus fotosekvencija* KB 1979 7 43, *fotoserija* „Lietuva iš paukščio skrydžio“ T 1980 184 4; *fotoplakatas* L ir M 1971 10 1, JG 1983 4 17, *foto plakatas* KB 1974 2 11, *fotovizijos* Atg 1991 32 7, *fotoįspūdžiai* GKr 1973 2 5; *Fotokaleidoskopas* (rubrika) VN 1970 35 4, 1972 273 3, 1978 273 3, *fotoratažodis* M 1971 9 48, 11 48, *fotošypsena* KV 1979 36 6, *fotopokštas* T 1970 29 4, L ir M 1977 50 16, *fototriukas* L ir M 1974 1 14 (2x), *fotomįslė* KmT 1986 133 3, *fotorebusas* Šl 1970 9 4, *fotoreplika* VN 1970 141 2, Šl 1987 20 23, *fotohumoras* N 1985 8 4, *foto karikatūra* L ir M 1970 43 14, *fotokarikatūristas* ten pat, *fotomelas* GKr 1987 41 4.

Fotografijos populiarumą ir sklaidą liudija irgi daug pavyzdžių: *fotoagentūra* T 1971 238 4, 239 3, GKr 1971 42 8, N 1974 9 54, *fotoskyrius* Šv 1972 4 2, GKr 1973 2 5 (2x), *foto skyrius* T 1970 81 1, JG 1972 1 27, *fotosekcija* M 1969 10 17, GKr 1970 45 8, T 1974 7 2, *fotoklubas* T 1969 262 2, 1970 8 4 (2x), 1974 7 2, *foto klubas* T 1970 8 4, *fotogrūpė* N 1981 4 32, *fotobūrelis* N 1970 3 18, T 1973 205 4, 218 4, 286 4, 1974 7 2, *foto būrelis* KV 1972 16 2, *fotoorganizacija* NŽA 2007 11–12 537, *fotomėgėjas* TMkt 1972 48 4, *foto mėgėjas* GKr 1973 6 6, *foto jaunimas* KB 1985 8 75, *fotopaslaugos* Bt 1982 6 4, *fotoporeikiai* L ir M 1983 30 14, *fotoamatas* TMtr 1977 7 P1, *fotoamatininkas* M 1971 5 26, *fotolaborantas* GKr 1987 41 5, *fotoportretistė* Šv 1978 19 30, *fotopozuotoja* N 1971 10 47, L ir M 1972 13 13, *fotomodelis* N 1971 1 42, 6 46, Šv 1979 14 30, LA 1993 3 12, *fotomanekenė* KmT 1987 229 4, *fotomodelistė* N 1974 7 57, *fotoveidas* GKr 1971 37 6; *fotoparoda* T 1973 193 4, *foto paro-*

da KB 1972 10 38, *fotoparodėlė* L ir M 1972 19 12, *fotoekspozicija* L ir M 1971 10 15, Prg 1971 5 178, 1972 3 182, T 1973 193 4, GKr 1976 7 8, *fotokampelis* L ir M 1972 19 12, *fotobienalė* VN 1980 181 4, *fotoforumas* „f. paroda“ Prg 1970 3 153, T 1978 94 4, *paroda „Foto forumas“* GKr 1970 1 8, *fotovernisažas* Prg 1970 3 165, *fotofestivalis* LŽ 2008 110 9, *fotosalonas* T 1970 165 2 (4x), L ir M 1978 32 12, *fotogalerija* N 1976 10 40, L ir M 1978 32 12, 1980 35 15 (ir *fotografijos galerija* Prg 1970 3 153, L ir M 1973 24 14), *fotomuziejus* L ir M 1973 21 10, N 1976 10 40, KB 1980 3 77, *fotoarchyvas* KB 1970 1 69, L ir M 1972 3 12, 1973 42 12, N 1974 9 54, *fotobiblioteka* M 1969 11 48, *fotovitrina* Bt 1970 4 22, Sp 1970 126 1, JG 1971 7 23, TMtr 1973 2 P 2, 4 P6, 9 P 16, *fotoštendos* T 1969 302 4, 1972 79 1, L ir M 1973 18 14, Šv 1973 14 12 (2x), *fotokonkursas* T 1970 8 1 (2x), L ir M 1971 50 2, KB 1972 2 77 (nx), T 1978 223 4; *fotoknyga* L ir M 1979 4 15 (ir „fotokopijuotinė knyga“ V. Urb B ir M 1974 120), *fotoknygelė vaikams* L ir M 1977 1 3, *fotoalmanachas* L ir M 1971 43 11, KB 1973 1 67, *fotoalbumas* Sp 1970 104 4, KB 1974 1 49, *fotometraštis* L ir M 1974 12 2, *fotometraštininkas* T 1978 169 4, *fotoantologija* Prg 1970 3 153, 154, *fotolobynas* L ir M 1974 48 2, *fotovinjetė* KV 1983 38 14, *fotoatvirutė* GKr 1969 51 4, *fotoatvirukas* T 1974 7 2, *fotožemėlapis* GKr 1975 11 2, *Fotoatlasas* (rubrika) VN 1977 150 3, 1982 257 3, *fotoherbaras* L ir M 1973 40 11, *fotosuvenyras* Šv 1972 1 20, *fotoetiudas* Sp 1970 3 1.

Nevertėtų praleisti ir didžiausios nepaprastybės – *fotosofijos*. 2010 m. rugpjūčio 19 – rugsėjo 4 d. vyko tarptautinio fotografijų konkurso laureatų paroda *fotosofija*. Aiškinta, kad parodos pavadinimas – *pasiskolin-ta filosofo Arvydo Šliogerio „nukalta“ „fotosofijos“ sąvoka. Lietuviškai ji reikštų „šviesos išmintis“ ir, regis, vargu ar galėtų apibrėžti konkrečią parodos koncepciją, jungiančią skirtingus darbus* IQ 2010 7 108. Dalykas yra bent 15 metų ankstesnis ir gal kiek kitoks: *Tarp 80 dalyvių – muziejininkai, fotomenininkai, kritikai, istorikai, restauratoriai, paminklo saugos specialistai, net fotofilosofai* LA 1995 108 17. Ir tai dar ne viskas – jau yra buvusi *KTU FOTO studijos nario Raimundo Tuminausko fotografijų paroda Šizografija, kurioje eksponuojami darbai, anot meno kritikų, tai tarsi vizijos minimalizmo stiliumi* StA 2009 12 5. O ką dar gali sumanyti nuobodulio estetikos menininkai?

Kai kas imta iš kitų kalbų, bet neįveikta – likę nelietuviška, žargoniška: *Nufotografuoti viršūnių susitikimo dalyvius, <...>. Žurnalistiniu žargonu tai*

vadinama fotoopu (sutr. iš angl. *photo opportunity*) LA 2000 6 6 (*opportunity – palanki proga*).

Baigus šitą bent kiek vertintą suskirstytą inventorizaciją reikia pasakyti du dalykus. Įvairuojanti dėmens *foto-* rašyba buvo gana anksti pastebėta ir sutvarkyta (Drotvinas 1963: 49–50) ir, nors ne taip greitai, rašymas atskirai – *foto* – beveik išnyko.

Sutrauktinių trumpinių klausimą gausi ir dažna vartoseną, nors veikiama ne visai nuoseklios ir ne visai vienodai orientuojančios kitų kalbų atitikmenų vartosenos*, nors ir ne visai nuosekliai, bet nenumaldomai – trumpumo, t. y. ekonomiškumo, sumetimais – sprendžia jų naudai. Bene būdingiausi pavyzdžiai – *fotoaparatas, fotokamera, fotoobjektyvas, fotospausdintuvas, fonuotrauka, fotomenas,...* Jie visai ne nauji – *fotoobjektyvas* TŽŽ 1936, *fotokamera* (1934) A. Gric VN 1989 342. *Fotoaparatas* DŽ 1954 ir 1972 vėliau papildytas ilguoju (nesakyčiau – pilnuoju) variantu *fotografijos aparatas* DŽ 1993 ir 2000, bet tai variantų svarbos nekeičia – *fotoaparatas, fotografijos aparatas* TechEnc I 2000, VLE VI 2004. *Fotoblykstė* „impulsinė fotografijos lempa, šviečianti fotografuojant“ DŽ 1993 ir 2000 liko be pailgintojo varianto (taip pat greta *fotoblykstės* duodamas *fotoblyksnis* FTŽ 1979, *fotoblyksnis – фотовспышка* LRKŽ 1988, *фотовспышка – 1. fotoblyksnis, 2. (lempa) fotoblykstė* RLKŽ IV 1985) ir yra aiški be jo, netgi be *foto-* – *blykstė, fotoblykstė* „impulsinis šviesos šaltinis fotografuojamam vaizdui trumpai apšviesti“ TechEnc I 2000. Čia pridurtini terminai *fotokamera* ir *aerofotokamera, aerofotografijos aparatas*, taip pat *fotolaboratorija* TechEnc I 2000. Tačiau čia pat *fotografinis objektyvas, fotografinės medžiagos, fotografinis filmas, fotografinė plokštelė, fotografinė emulsija, fotografinis popierius, fotografinis spausdintuvas* TechEnc I 2000, nors yra ir sutrauktiniai trumpiniai, pvz., *fotoemulsija* – „fotografinė emulsija – <...>“ TŽŽ 2001. Pasitaikantys nevienodumai – *fotografinis montavimas* TechEnc I 2000, bet *fotomontažas* TŽŽ 2001, ir pan. – nėra koncepciniai. Ilgųjų variantų vartojimas lieka gana fakultatyvus – jų rinkimąsi (jei sąmoningai renkama) šiek tiek gali lemti oficialumo, tam tikro

* Tuo įsitikinti užtektų dviejų iš gausybės pavyzdžių: *fotokamera – photographic camera – caméra photographique – photographische Kamera – фотографическая камера* ir *fotoobjektyvas – photographic objective, camera objective, photographic lens – objectif photographique – Photoobjektiv, photographisches Objektiv; fotoplėvelė – photofilm, photographic film – pellicule photographique, film photographique – Photofilm, photographischer Film – фотопленка, фотографическая пленка, fotoplokštelė – photographic plate, photoplate – plaque photographique – Photoplate – фотопластинка* ir *foropopierius – developing paper, photographic paper – paper photographique – photographisches Paper – фотобумага* FTŽ 2007.

iškilingumo ar noro pabrėžti fotografijos reikšmingumą motyvai, bet jokiū būdu ne mokslinis – aiškumo, tikslumo siekis, nes aiškumo jau sa-vaime – iš vartosenos pakanka. Kai kurie – *fotodokumentika, fotožurnalisti-ka, fotoforumas*,... – gal ilgųjų variantų nė neturėję, tik primena sutraukti-nius trumpinius. Vienas kitas – *fotografika, fototipija* 1. „spausdinimo būdas nuo šviesai jautrių stiklo plokštelių, kuriose fotografiškai užfiksuotas atvaiz-das“; 2. „tokios plokštelės atspauda“ TŽŽ 1936, „fotomechaninis berastris plokščiaspaudės būdas toniniams originalams reprodukuoti“ TechEnc I 2000, *phototeka* „sisteminiis fotografijų arba negatyvų rinkinys“ TŽŽ 2001 – nė negalėję turėti (o ne „f o t o g r a f i j ų a r f o t o g r a f i j o s b i b l i o t e k a“!).

Ilgųjų (ne visada tinka sakyti: pilnųjų) variantų – junginių ir jų sutrauk-tinių trumpinių skirstymas į galimus ir negalimus – netgi terminijoje, moksliniame stiliuje – galėtų būti tik dalinis. Tokio skyrimo galimas mo-tyvas – dėmuo *foto-* turi ir kitą reikšmę – „šviesa“ (ji netgi pagrindinė), tikrai nebūtų lemiamas – kaip tik šios žodžių – ne sutrauktinių! – grupės ypatybė – beveik ištinis terminiškas: *fotosfera* „šviesą ir šilumą sklei-džias saulės paviršius“ TŽŽ 1936, *fotoenergija* MkslL 2010 10 4, *fotometras* 1. fizikoje – „prietaisas šviesos intensyvumui matuoti“; 2. astronomijoje – „prietaisas žvaigždžių ryškumui nustatyti“ TŽŽ 1936, „fotometrinių dy-džių – skaiščio, šviesos stiprio, šviesos srauto, apšvietos – matuoklis“ AETŽ 2010, *fotoopsija* „subjektyvus nesančios šviesos jutimas“ M ir G 1984 7 25, *fotosintezis* „šviesos įtakoje organinių junginių (chlorofilo) susidarymas augaluose iš neorganinių medžiagų“ TŽŽ 1936, *fotosintezė* „sacharidų iš CO₂ ir H₂O susidarymas augaluose veikiant šviesos energijai“ ChŽ 1997, „organinių junginių susidarymas iš neorganinių augaluose ir kai kuriose bakterijose veikiant šviesos energijai“ ChŽ 2003, *fotoperiodizmas* „dienos ir nakties ilgumo (periodiško šviesos ir tamsos kitėjimo) įtaka augalų au-gimui“ TŽŽ 1936, *fototropizmas* „vienašalės šviesos sukeltas augalo dalių judėjimas šviesos šaltinio link, nuo jo arba <...>“ TŽŽ 2001, *phototaksis* „šviesos sukeltas taksis (slinktis į šviesos šaltinį arba nuo jo)“ TŽŽ 2001, *photomorfozė* „šviesos sukeltas augalo formos pakitimas“ TŽŽ 2001, *photo-kinezė* „aktyvi gyvūnų slinktis, kurią sukelia šviesos dirgikliai“ TŽŽ 2001, *photorecepcija* „organizmą veikiančių šviesos dirgiklių energijos priėmimas ir pavertimas nerviniu impulsu“ TŽŽ 2001, *photoreceptorius* M ir G 1971 11 14, *photobiologija* „biol. sritis, tirianti procesus, kurie vyksta paveikus organizmą ultravioletine ar infraraudonąja spinduliuote (fotosintezė, foto-periodizmas, phototaksis ir kt.)“ VLE VI 2004, *photoimtuvas* M ir G 1973

11 56, FTŽ 1979 ir 2007, *fotopriimtuvas* M ir G 1970 9 57, 1971 9 9, *fotoliniuotė (trisdešimt šviesai jautrių elementų, sudėtų į vieną eilę)* T 1978 91 2, *fotochemija* „mokslas, tiriantis šviesos sukeltus cheminius reiškinius“ ChŽ 1997, *fotooksidacija, fotoredukcija ir fotopolimerizacija* ChŽ 1997, nepaprastoji *fotoluminescencija* (lot. *lumen, luminis* – „šviesa“!) „savaiminis medžiagos švytėjimas po to, kai ji buvo apšviesta“ TŽŽ 1936, „regimosios arba ultravioletinės šviesos sukelta liuminescencija“ (*liuminescencija* „nešiluminės energijos šaltinio sukeltas švytėjimas“) ChŽ 1997, *veido fotoatnaujinimo procedūra (atliekama naudojant intensyvios šviesos impulsų technologiją)* Sav su TV 2007 49 11, *fotoakustinis reiškinys* „akustinių (garso) bangų susidarymas terpėje dėl optinės spinduliuotės poveikio“ TechEnc I 200.

Šių dviejų grupių – „fotografijos“ ir „šviesos“ – terminų semantinis skirtingumas beveik ištiesai aiškus ir akivaizdus (negi kas pamanytų, kad *fototerapija* būtų „fotografinis gydymas“?). Yra šiek tiek dvireikšmių terminų, bet tos reikšmės susijusios savo prigimtimi ir ta sąsaja lengvai suprantama, pvz.: *fotojautrumas* ↑ *jautrumas šviesai* 1. „medžiagos gebėjimas absorbuoti elektromagnetinės spinduliuotės spektro dalį“; 2. *fotojautrumas* – „fotografinės medžiagos rodiklis, leidžiantis parinkti ekspoziciją“ ChŽ 1997, *fortotechnika* 1. „apšvietimo menas ir mokslas“; 2. „fotografijos gamtinio technika“ TŽŽ 1936. Be to, čia jau įvykusi reikšmių atskyra – *jautrumas šviesai* ir *fotojautrumas* (nors dar nenuoseklu – *fotoluksnis* – „šviesai jautrus sluoksniu“ – *фотослой* – *photosensitive layer, photolayer* ChŽ 1997), *fortotechnika* ir *šviesos technika* „mokslo ir technikos šaka, apimanti optinės spinduliuotės sudarymo ir jos naudojimo praktikoje būdus“ TechEnc IV 2010.

„Šviesos“ reikšmės nemažą grupę sudaro *fotoelektra* „elektriniai reiškiniai medžiagoje veikiant elektromagnetinei spinduliuotei“ AETŽ 2010 ir *fotoelektrinis* ar *fotovoltinis reiškinys* AETŽ 2010. Sutrauktiniai trumpiniai, kurių pagrindinis (antrasis) sandas yra aiškiai žinomas elektros terminas, yra suprantami ir nedviprasmiški – *fotosrovė, fotoįtampa, fotovarža, fotovaržas / rezistorius, fotopotencialas, fotoindukcija, fotožadinimas, fotolaidumas, fotolaidininkas* FTŽ 1979, *fotopulslaidininkis* LA 1996 220 24, *fotopulslaidininkinis popierius* T 1971 108 2, *fotogeneratorius (transformuoja šviesos energiją į elektrą)* TechEnc I 2000, *fotoelektrinė saulės jėgainė* LA 1973 130 15, nors kai kuriomis kalbomis vartojami greta arba vien tik pilnieji variantai, pvz.: *fotosrovė* – pranc. *photocourant, courant photo-*

électrique, fotoįtampa – pranc. *phototension, tension photoélectrique, fotolaidumas* – rus. *фотопроводимость, фотоэлектрическая проводимость, fotolaidis* – vok. *Photoleitfähigkeit, photoelektrische Leitfähigkeit, lichtelektrische Leitfähigkeit*, rus. *фотопроводимость, fotosignalas* – pranc. *signal photoélectrique* FTŽ 2007. Nemažai kitokių terminų, sutrauktine forma galimai nesuprantamų, svyruoja: *fotoelementas* TechEnc I 2000, *fotoelementas* – *Photoelement, Photozelle, lichtelektrische Zelle* – *photocell, photo-electric cell* – *élément photo-électrique, cellule photo-électrique, photopile* – *фотоэлемент* AETŽ 2010, *fotoelementas* – *photocell, photoelectric cell* – *cellule photo-électrique, photopile, photocellule* – *Photozelle, lichtelektrische Zelle, Photoelement* – *фотоэлемент* FTŽ 2007, bet *fotoelementas, fotoelektrinis elementas* FTŽ 1979, „elektron. elementas ar įtaisas, kurio veikimas grindžiamas fotoelektriniais reiškiniais (...)“ VLE VI 2004, FTŽ 1979, *fotoefektas* „fizikos reiškinys – elektronų susidarymas medžiagos atomoje, peršviečiant Rentgeno arba ultravioletiniais spinduliais“ TŽŽ 1936, „elektronų emisija iš apšviesto medžiagos paviršiaus“ AETŽ 2010, „vienas fotoelektrinių reiškinų“ VLE VI 2004, bet *fotoefektas, fotoelektrinis efektas* FTŽ 1979, *fotoefektas* ↑ *fotoelektrinis efektas* ChŽ 1997 ir 2003, tačiau vėl *fotoefektas* FTŽ 2007; *fotoabsorbicija* žr. *fotoelektrinė absorbicija* FTŽ 1979 ir *fotosugertis* žr. *fotoelektrinė sugertis* FTŽ 2007; *fotoatsakas* žr. *fotoelektrinis atsakas* FTŽ 1979, bet tik *atsakas* FTŽ 2007.

Dar kitą grupę sudaro *fotoelektroniniai įtaisai* – „vakuuminiai elektroniniai arba puslaidininkiniai įtaisai, verčiantys optinės spinduliuotės energiją į elektros energiją. □ veikimo principas pagrįstas fotoemisija, fotolaidumu arba užtvariniu (ventiliniu) fotoefektu“ TechEnc I 2000 – *photoelectronic device* – *dispositif photo-électrique* – *photoelektronisches Gerät* – *фотоэлектронный прибор* RETŽ 2000, AETŽ 2010. Konkrečių šių įtaisų pavadinimai variantiški: *fotoelektroninis daugintuvas* TechEnc I 2000, *fotodaugintuvas, fotoelektroninis daugintuvas* – *фотоумножитель, фотоэлектронный умножитель* – *photomultiplier* – *Photo(elektronen)vervielfacher* FTŽ 1979, *fotodaugintuvas* – *photomultiplier* – *photomultiplicateur* – *Photoelektronenvervielfacher, Photovervielfacher* – *фотоумножитель, фотоэлектронный умножитель* FTŽ 2007, *fotodaugintuvas* – *photomultiplier tube, photomultiplier* – *tube photomultiplicateur, photomultiplicateur* – *Photoelektronenvervielfacher, Photomultiplikatorröhre, Photovervielfacher* – *фотоумножитель, фотоэлектронный умножитель* RETŽ 2000, *fotodaugintuvas* „vakuuminė lempa šviesos signalui į elektrinį signalą versti. Turi fotoka-

todą ir elektronų daugintuvą“ AETŽ 2010. *Fotodiodas* FTŽ 1979 ir 2007, TechEnc I 2000, RETŽ 2000, AETŽ 2010 – be variantų. Kai kurie šių įtaisų kartais laikomi *fotoelektriniais* ir turi nemažai įvairių sinonimų: *phototranzistorius* – *фототранзистор*, *фототриод* – *phototransistor*, *phototriode*, *photistor* – *Phototransistor*, *Phototriode* FTŽ 1979, *phototransistor*, *optoelectronic transistor*, *optotransistor* – *phototransistor*, *transistor optique*, *transistor à effet photo-électrique* – *Fototransistor*, *optischer Transistor* – *фототранзистор*, *оптотранзистор*, RETŽ 2000, tik *phototranzistorius* „tranzistorius su dviem pn sandūromis optinės spinduliuotės energijai keisti ir fotosrovei stiprinti naudojant fotoelektrinę reiškinį“ – *Phototransistor* – *phototransistor* – *phototransistor* – *фототранзистор* AETŽ 2010; *fotoelektrinė relė* TechEnc I 2000, bet *fotorelė* – *фотореле* – *light relay* – *Lichtrelais*, *Photorelais* FTŽ 1979, *light relay*, *photorelay*, *photoelectric relay* – *photorelais*, *relais photosensible*, *relais photo-électrique* – *Lichtrelais*, *Photorelais* – *фотореле*, *фото-электрическое реле* FTŽ 2007, *Photorelais*, *photoelektrisches Relais* – *photorelay*, *photocell relay*, *photo-electric relay* – *relais photo-électrique*, *photorelais*, *relais photosensible* – *фотореле* AETŽ 2010, bet *fotoelektroninė relė* TechEnc I 2000.

Aiškumo principas reikalauja, kad šių terminų pilnasis variantas būtinas, o sutrauktinis trumpinys leidžiamas kaip kontekstinis variantas.

Dar kitokia – klaidinanti yra *fotoemisija* – *photoelectronic emission*, *photoemission* – *émission photoélectronique*, *émission photoélectrique*, *photoemission* – *lichtelektrische Elektronenemission*, *Photoemission* – *фотоэлектронная эмиссия*, *фотоэмиссия* FTŽ 2007 – jei tai „elektronų išskyrimas iš kietojo kūno arba skysčio paviršiaus veikiant elektromagnetinei spinduliuotei“ AETŽ 2010, tai ji ne *fotoemisija* AETŽ 2010 ir ne *fotoemisija*, *fotoelektroninė emisija* FTŽ 1979 (ten tik *fotoemiteris*), o *fotoelektronų emisija* TechEnc I 2000, nors teikiama: kitaip ↑ *išorinis fotoefektas* – „fotoelektronų emisija, elektronų spinduliavimas iš kietųjų kūnų (...) ir skysčių, sugėrus jiems elektromagnetinių spindulių energijos (fotonų)“ TechEnc II 2003.

Panašiai reikia vertinti termino *fotocheminis smogas* „smogas, susidarantis per ultravioletinės spinduliuotės veikiamas azoto oksidų reakcijas su angliavandeniliais“ – *фотохимический смог* – *photochemical smog* trumpinį *fotosmogas* T 1979 174 3. Veikiausiai ir naujoviškoji *fotolitografija* „reljefinio piešinio sudarymas fotocheminiu būdu“ ChŽ 2003 „metale, stikle, puslaidininkyje“ TŽŽ 1985 ir 2001 yra *fotocheminė litografija*.

Dėmuo *foto* kartais atskiriamas nuo žodžio, daromas savarankiškas ir įvairiai – jungtuku, brūkšneliu ar kableliu – porinamas su kitu, dažniausiai *kino*: *foto ir kino aparatai* M ir G 1972 10 62, *foto bei kino priemonės* L ir M 1973 15 2, *foto-kino konsultacija* M 1974 1 3. Bet *kino* morfologiškai yra visai kitoks: *foto-* tėra *foto*grafijos sandas, o *kinematografo* nukirstinis trumpinys *kinas*, -o yra aplietuvintas ir linksniuojamas žodis (panašaus žodžio *fotas* nėra, o yra kitas žodis *fotas* „nesisteminiis apšvietos matavimo vienetas“ MetrŽ 2006). Taisyklingai yra *fotoaparatai ir kino aparatai* arba naujoviškai *foto- ir kino aparatai*. Panašiai taisytina *meno ir foto puslapiai* (= *meno ir fotografijos puslapiai* ar *meno ir fotopuslapiai*) N 1969 12 2, *foto ir cheminė sintezė* (= *fotosintezė ir cheminė sintezė, foto- ir cheminė sintezė*) M ir G 1971 2 14, *kino kamerų, foto, radijo aparatų* (= *fotoaparatus ir radijo aparatų* arba *fotografijos ir radijo aparatų*) gamyba T 1970 18 3.

Grįžtelėję 40 metų atgal, šoktelkime net į 1930 m. Talentingasis lietuvių gyvenimo humoristinės kronikos kūrėjas Augustinas Gričius feljetone skelbimą atstojančia antrašte „*Ješkau gyvenimo draugės*“ fiksuoja nelinksniuojamą žodelį *foto*: *Vedybų tikslu panelės 17–20 metų, pridėdamos foto, rašykit – laimėsite* (1930) A. Gric VN 1969 259 („jaunas turtingas mokytojas“ rodo tarptautinę kalbos kultūrą – pageidauja *fotografijos* A. Gric VN 1969 261). Pasitaikė ir daug vėliau: *Publicistika, menas, foto, jumoras* N 1970 7 2. *Kaltina foto* (rubrika) VN 1969 301 3. Taigi galima skirti net dvi *foto* reikšmes – „nuotrauka“ ir „fotografija“. Pasitaiko tikrų nepaprastybų: *AN-30 bus pritaikytas ne tik foto, bet ir šiluminiam, geofiziniam, gravitaciniam fotografovimiui* Spr 1976 2 13. Maždaug prieš pusšimtį metų prasidėjusio kalbos kultūros sąjūdžio pradžioje spaudoje paplitęs *foto* (*L. Žvejo*) buvo pakeistas visai lietuviškai – (*L. Žvejo*) *nuotr*. Tai kažkur spaudoje padarė Antanė Kučinskaitė ir taip gerai pavyko, kad KPP 1976 ir 1985 čia jau nieko nereikėjo daryti, taisoma tik dėmens *foto-* rašyba: *foto efektas* (= *fotoefektas*), *foto nuotrauka* (= *nuotrauka, fotonuotrauka*) ir kt. pan. Bet gana greitai vėl reikėjo: *foto* (= *nuotrauka, fotonuotrauka*) TT 1992, – svet. ntk. = 1. *nuotrauka* (2. *fotografavimas*) KP4L1 2005. Dabar visaip – ir *nuotr.*, ir *foto*, ir *foto.*, ir *fotogr.*, nekalbant jau apie *nuotraukos* stūmimą – pagal tarptautinimo nikį ir madą aklą, nepagrįstą keitimą *fotografija*. O žargonizmų siautėjimas verčia pasaugoti net nuo *fo*tkinti žarg. hibr. ntk. = *fotografuoti, nutraukti* KP4L1 2005. Tik kur pasimetę *fo*tkė? Taigi, kad atrama būtų tvirtesnė ir aiškesnė, su teorine atodaira reikėtų pasižvalgyti ir po dabartį.

2. Įvairiareikšmė fotografija ir įvairios nuotraukos (fotografijos). SNŽŽ 1907 dar nieko nėra. TŽŽ 1936 fiksuota techninė *fotografijos* reikšmė – 1. „tikslus daikto atvaizdavimas šviesos spinduliais tam tikrose šviesai jautriose plokštelėse“ (2. „nuotrauka, atvaizdas“; 3. „įstaiga, kur daromos fotografijos“). Taigi iš karto susiduriame su termino nevienareikšmiškumu. Anaipol nesitikint pakeisti tarptautinio žodžio semantikos kalbininkui pridera pažymėti, kad *fotografija* „nuotrauka“ išsiskiria iš ilgos serijos žodžių su dėmeniu *-grama – telegrama* „telegrafu perduotas pranešimas; <...>“ (plg. *telegrafas* 1. „el. ryšio sistema, perduodanti raidinius ir skaitmeninius pranešimus arba nejudamus atvaizdus laidais sklindančiais el. signalais arba radijo signalais“; o *telegrafija* – „mokslo ir technikos šaka, tirianti telegrafo ryšio principus ir kurianti jo įrenginius“), taip pat *radiotelegrama* „per radiją gautas ir užrašytas pranešimas“ (plg. *radiotelegrafas*) ir *radiograma* 1. „radiotelegrafu perduodama telegrama“; *spektrograma* „spekto atvaizdas, gautas fotografiniu, fotoelektriniu, termoelektriniu arba kitokiu prietaisu“ (plg. *spektrografas* „prietaisas spektrui sudaryti ir registruoti, <...>“; *spektrografija* 1. „elektromagn. bangų spektro atvaizdo sudarymas“); *encefalograma* „galvos smegenų rentgeno nuotrauka, <...>“ (plg. *encefalografija*) ir *fonograma* 1. „garso (...) įrašas <...>“ (plg. *fonografija* 3. „garso įrašymas plokštelėje, magn. juostoje <...>“ ir *fonografijos* aparatas – *fonografas*) TŽŽ 2001. Čia *-grafas* yra įtaisas, aparatas, o *fotografas* – „fotografavimo specialistas“ DŽ 2000, TŽŽ 2001, bet „telegrafo darbuotojas“ – *telegrafistas* DŽ 2000, TŽŽ 2001. Yra fotografijoje ir *fotograma*, bet ji skiriasi nuo *fotografijos*, t. y. *fotonuotraukos*: *fotograma* 1. fot. „šešėlinis daikto vaizdas, jautriame fot. sluoksnyje, gautas be fot. kameros“ TŽŽ 2001 (kitos reikšmės jau minėtos prie *fotografikos*), taigi ji panaši į *rentgenogramą* ir ypač *tomogramą* „tomografu gautas objekto (ar kūno) pasirinkto sluoksnio vaizdas“ MetrŽ 2006 (plg. *tomografija* „tiriamo objekto rentgenograf. tyrimas – įvairių objekto sluoksnių šešėlinių nuotraukų gavimas tomografu“, *tomografas* „rentgeno aparatas, darantis nuotraukas tomografijos būdu“ TŽŽ 2001).

Kompiliaciniame TŽŽ 1936, be jau minėto žodžio *fotografija* [2. „nuotrauka, atvaizdas“], pateikti *foto* „sutrumpintas žodis fotografija“, *fotografijos aparatas* „nuotraukoms daryti prietaisas, <...>“, *fotografas* „žmogus, daręs fotografijos nuotraukas“, *fotografuoti* „atvaizduoti, daryti fotografines nuotraukas“, *fotostatas* „fotografinė nuotrauka dokumento, žemėlapiu, paveikslo“, dar *fotogeniškas*

„gerai atvaizduojamas fotografijoje“; *fotogrametrija* „būdas nustatyti tikram daiktų dydžiui, matuojant daikto fotografiją“; *fotograviūra* „graviravimo būdu padaryta fotografija“; *fotoskulptūra* „<...>, lipdymas iš nuotraukos“ (taigi varijuoja *fotografija*, *nuotrauka*, *fotografijos* ir *fotografinė nuotrauka*, dar ir *foto*) ir dėmuo *foto...*, rodantis „susijimą su švieša, su fotografija“.

Verstiniame TŽŽ 1951 didesnio naujumo ir tobulumo nematyti: *foto* žr. *fotografija*, o ši juk trireikšmė – 1. „būdas atgaminti daiktų atvaizdus <...>“; 2. „atvaizdas, gaunamas tuo būdu; nuotrauka“; 3. „dirbtuvė, kurioje daromos tokios nuotraukos“ (TŽŽ 1969 *foto* žr. *fotografija* 2.); nėra nei *fotografo*, nei *fotografuoti* (jie, taip pat *fotografinis* yra TŽŽ 1969). TŽŽ 1985 ir 2001 *foto* ir *fotografija* 3. nebėra.

DŽ 1954 *fotografija* 1–3. beveik nesiskiria nuo TŽŽ 1951. DŽ 1972 *fotografijos* 3. nelieka. Čia ir *fotonuotrauka* DŽ 1972, 1993, 200, ir *nuotrauka* 1. „fotografijos paveikslas“ DŽ 1954, taip pat *traukti* 18. „daryti nuotrauką, fotografuoti“: *traukti*, *nutraukti gražų vaizdą*, *fotografiją* DŽ 1954, o *fotografuoti* – „daryti nuotraukas fotografijos aparatu“ DŽ 1954, „<...> fotoaparatu“ DŽ 1972, 1993, *fotografas* „kas daro fotografijos nuotraukas“ DŽ 1954, „fotografavimo specialistas“ DŽ 1972 ir 1993. Toks žodynų vartosenos dvejopumas – *fotografinė nuotrauka* ir *nuotrauka* – būdingas ir enciklopedijoms: *fotografija* – „patvarių atvaizdų (*nuotraukų*) gavimas <...>“ LTE III 1978, „būdas patvariam atvaizdui gauti <...>; šiuo būdu gautas daikto atvaizdas (*fotografinė nuotrauka*)“ TechEnc I 2000, 1. „objekto patvaraus atvaizdo (*nuotraukos*) gavimas <...>“ VLE VI 2004.

Tam dvejopumui ir *fotografinės nuotraukos* terminologinei viršenybei (nors ne absoliučiai) svarbus dar vienas dalykas. Nuo jos skiriasi ypatingos fotografijos rūšies – rentgenografijos termino *rentgenograma* sinonimas *rentgeno nuotrauka*: *rentgenograma*, *rentgeno nuotrauka* TechEnc IV 2010, *rentgenograma* „<...>; rentgeno nuotrauka“ TŽŽ 2001, paprastojoje kalboje tiesiog *rentgeno nuotrauka* DŽ 1972 ir 1993. Tikslesnė ir sistemiškesnė būtų buvusi *rentgenografinė nuotrauka*. Yra ir visai kitokių *nuotraukų*, nes yra ir kitokio *fotografavimo*, pavyzdžiui, *šiluminis*, *geofizinis*, *gravitacinis fotografavimas* Spr 1976 2 13, ir kitokių *kamerų*, pavyzdžiui, *fotogrametrinė kamera* „tiksliai kalibruota inžinerinė fotokamera geometriškai tikslioms fotografinėms nuotraukoms daryti, kurios apdorojamos fotogrametriniais metodais“ TechEnc

I 2000. Geodezijos šaka topografija, „tirianti ir kurianti Žemės paviršiaus vaizdavimo planuose ir žemėlapiuose metodus“ TechEnc IV 2010, turi terminą *topografinė nuotrauka* TechEnc II 2003 (*geodezijos str.*). Spaudoje jau pasitaiko sutrauktinis trumpinys *toponuotrauka* Sav su TV 2009 10 65. Primityviai – daroma iš akies – *akinė nuotrauka – глазомерная съёмка* RLKŽ IV 1985 (LKŽ I₁ 1941 ir I₂ 1968 nėra). Tiksliam darbui pasitelkiama fotografija (bet jos neužtenka), pavyzdžiui, *fototeodolitinė nuotrauka* „planų ir žemėlapių darymas iš antžeminių fotografinių nuotraukų. Fotografuojama nuo žemės paviršiaus fototeodolitu. Gautos fotografinės nuotraukos dorojamos stereofotografiniais prietaisais bei skaitmeniniais metodais“ TechEnc I 2000. Geodezijos šakoje *fotogrametrijoje, kurios svarbiausias tikslas – iš fotografinių nuotraukų matavimų nustatyti jų objektų formą, dydį ir padėtį, sudaryti planus ir žemėlapius* TechEnc I 2000, yra *gravimetrinė nuotrauka* – „visuma gravimetrinių ir geodezinių darbų tam tikros teritorijos sunkio lauko tyrimams atlikti“ matuojant ir nustatant koordinates TechEnc II 2003. Taigi šitokia *nuotrauka* yra „darymas“ (rus. *съёмка*, o ne *снимок*) arba „darbai“, o pagal *gravimetrinės nuotraukos* duomenis sudaromi *gravimetriniai žemėlapiai* TechEnc II 2003. Yra ir šitokios *nuotraukos* reikšmė „metodas“: *geologinė nuotrauka* – „geologinių darbų kompleksinis metodas, padedantis tam tikroje teritorijoje nuodugnai iširti Žemės plutos sandarą <...> ir gautus duomenis pavaizduoti geologiniuose žemėlapiuose“ TechEnc II 2003. Kartais iš apibrėžties (ar ne visai vykusio aiškini-mo), pavyzdžiui, str. *litocheminė nuotrauka* TechEnc III 2008, reikšmė lieka nesuprantama. „Metodas“ veikiau yra *nuotraukos metodas*, o ne pati *nuotrauka*. Pagal savo motyvaciją *nuotrauka* turėtų būti „rezultatas“, o ne „darymas“. Randame, kad taip ir skiriama: *survey* – 1. „matavimų atlikimo aktas ar veiksmas santykinėms taškų padėtimis ant, viršum ar žemiau Žemės paviršiaus nustatyti“ – *matavimas*, 2. „tokių operacijų rezultatas“ – *nuotrauka: engineering survey – inžinerinis matavimas, inžinerinė nuotrauka* K ir GdŽ 2000, taip pat *nuotrauka – photo(graph); picture*, bet *vietovės nuotrauka – survey* LAKŽ 1991. Šitoj situacijoje ir *fotografinės nuotraukos* reikšmė kiek kitokia: *photographic survey* – „nuotrauka, padaryta ir pagal a e r o f o t o nuotraukas, ir pagal f o t o nuotraukas, t. y. remiantis jų deriniu“ – fotografinė nuotrauka“ K ir GdŽ 2000.

Yra ir tokia *nuotrauka*, kur *fotografija* ne remiamasi, o ja tiesiog mechaniškai papildomi tekstiniai duomenys. Pagal naują agresyvią tarptau-

tiškumo madą ji vadinama *fotografija* ir kabučiuojama: *faktinių aplinkybių konstatavimas, arba „teisinė fotografija“: Faktinės aplinkybės papildomai gali būti fiksuojamos vaizdo arba garso įrašymo priemonėmis, tai ir nuotraukos ar filmuota medžiaga* Vd 2011 20 46.

Galiausiai yra *fotografija*, regis, visai be fotografijos: *фотография* – 5. spec. *fotografija* (darbo veiksmų, procesų fiksacija): *фотография рабочего времени* – *darbo laiko fotografija* RLKŽ IV 1985, *фотохронометраžas* – „darbo laiko sąnaudų tyrimo būdas, kai vienu metu stebima, matuojama ir tiriama paskirų darbo operacijos elementų trukmė ir kitos sąnaudų kategorijos per <...>. Δ yra *darbo laiko fotografijos* (darbo laiko tyrimas, kai matuojamos visos be išimties darbo laiko sąnaudos) ir *хронометраžo derinys*“ VLE VI 2004.

Taigi, kadangi *nuotrauka* yra ir *rentgeno*, ir *topografinė*, *gravimetrinė*, *geologinė*, tarpdalykinėje vartosenoje visai tikslus terminas yra ir *fotografinė nuotrauka*. Tačiau ir sritys, ir tų *nuotraukų* reikšmės tokios skirtingos, kad fotografijos (ne technikos) ir paprastosios kalbos *nuotrauka* aiški be pažyminio – priešingai negu anos tik termininės *nuotraukos*.

Iš netrumpos ir gausios vartosenos reikia bent kiek minėti senąją: *Nuvedė Klubą pas fotografą*, <...> (1897) V. Kudir R I 1989 160. *Fotografiją būčiau seniai prisiuntęs*, <...> (1898) V. Kudir R II 1990 846. <...> *nutraukiau fotografiją* (1905) J. Basan MGKr 1997 174. <...> *nutraukė kelias mano fotografijas* (1907) J. Basan MGKr 1997 200–201. Pasitaiko šis tas nepaprasta: *Polianskis* <...> *žadėjo ateiti su savo fotografija ir visus mus nutraukti* A. Čech JV 1961 379. Svarbiausia yra reprezentatyvioji vartoseną: iš iškabų gerai žinoma ir iš ankstesnio laiko minima *fotoateljė* VLE VI 2004 212, nors į tarptautinių žodžių žodynus ir norminamąją leksikografiją nepatekusi, vėliau nevykusiai keista jau minėta *fotografija* 3. „įstaiga, <...>“ ir „dirbtuvė, <...>“, vis dėlto kai kur fiksuota, pvz.: *фотоателье* – *fotoateljė* ir *фотография* – 3. (dirbtuvė) *fotografija*, *фотоateljė* (bet *сняться в фотографию* – *nusifotografuoti fotografijoje!*..) RLKŽ IV 1985; *Lietuvos fotomėgėjų sąjunga* (1933) TechEnc I 2000 624, *fotomėgėjas* – *фотолюбитель* LRKŽ 1971, 1988, *фотолюбитель* – *fotomėgėjas*, *fotografas mėgėjas* (nors *фотолюбительский* – *fotomėgėjų*), *фотограф-любитель* – *fotografijos mėgėjas* RLKŽ IV 1985, *фотограф-любитель* – *fotografas mėgėjas* RLKŽ II 1983, *мėgėjas fotografas* – *любитель-фотограф* LRKŽ 1971, 1988; *Lietuvos fotografijos meno draugija* (1969) ir *Lietuvos fotomenininkų sąjunga* (1989) TechEnc I 2000 624.

Nors *fotografija* sena, bet jos semantika dar kinta. Leksikografijoje dar nefiksuotos reikšmės „fotografijos technika grindžiama veikla; fotografijos technika gaunamų vaizdų – nuotraukų visuma ir/ar žanrinė įvairovė, taip pat žanrai“, vartosenoje tai seniai yra: *fotografijos teorija, fotografijos istorija, fotografijos raida; meninė, dokumentinė, mokslinė, reklaminė, spaudos fotografija; fotomenas, fotografika, fotoarchyvas, fototeka, fotoantologija...* Kaip yra *skulptūros* (žanro), o ne *skulptūrų* (kūrinių), *grafikos*, o ne *raižinių, akvarelės*, o ne *akvarelių*, taip ir *fotografijos paroda*. Nevykęs persistengimas, mechaniškai supratęs gramatinio skaičiaus kategorijos esmę, yra *fotografijų paroda*, o antras mechaninis veiksmas – jei *fotografijų*, tai ne *nuotraukų*, todėl *nuotrauka* ir šitaip stumiama. Kas kita kurio nors autoriaus atskira *fotografijų / nuotraukų paroda* ar autoriaus *fotografijų ekspozicija / nuotraukų rinkinys* bendroje *fotografijos parodoje*. Neužmirština jau senokai esanti, bet dar leksikografiškai nefiksuota, net įtariama (be pagrindo) *fotografijos ir kino medijos* NŽA 2010 9–10 334. Periferijoje pasitaiko *fotografinio gyvenimo apžvalga* IQ 2010 7 114 (plg. *kultūrinis, meninis, literatūrinis gyvenimas*), net *fotoanekdotų tema* IQ 2010 7 114.

3. Fotografijos (įvairių reikšmių) lietuvinimo bandymai. Kas iš lietuvių su fotografija susipažino kaip fotografai, tai pirmiausia – ne lietuviškai, be lietuviškų terminų. O kas tik iš nuotraukų, tai juoba. Pradžiai užteko žinomo, nors kiek kitokiam paveikslui taikyto, taigi ir kitokio semantinio junglumo barbarizmo *abrozdas: Einam a brozdėlių* (fotografijų) *nusitraukt* (Surviliškis) LKŽ I₁ 1941, I₂ 1968, taip pat ZnŽ I 2003, *abrozdas: Anas a(t) dauštas kap un abrozelio* LzŽ 1985, *abrozdas, abrozikas* ZtŽ 1998. Kai kas net iš labai aukštos šviesuomenės smaginas negalėdamas nuprasti kaip ta vilko nešta ir pamesta, bet paskui jį bėganti apkvaišusi avis: <...> *nuo ketvirto viršelio, iš doiejų pasinio formato a brozdėlių, pretendenčių į manekenes pozomis žvelgiančios autorės* NŽA 2007 8–9 430.

Fotografija, patekusi į gyvąją kalbą, yra tik „nuotrauka“ ir tik aplietuvinta – *patagrapija* (Gervėčiai, Marijampolė) ir *patagrapuoti* (Simnas), *patigrapija* (Kamajai, Palomenė) LKŽ IX 1973, *patigrapija* (ir *patigrapuotis*) ZnŽ II 2004, *potigrafija* ZtŽ 1998 (ir *patigrafuoti*), LzŽ 1985 arba ir apslavinta – *fatigrafka, patigrafka* LzŽ 1985, *fatagrafavoti* DvŽ I 2005. Yra dar *fatikartka* ir *korta* 3. ZtŽ 1998. Ir Mykolo Vaitkaus eilėraštyje yra *kortelė: Gulės ant stalo šita kortelė, / Žiūrės iš josios nuliūdęs veidas, <...>* LPoez I 1969 365.

Lietuviniškas prasidėjo gana anksti. Antanas Baranauskas 1876 m. rašė: *Atsiųsk man savo veido paveikslą, šviesos raštais išrašytą* A. Baran R II 1970 195. 1887 m. jau ne *šviesos raštai*, o *šviesraštis: Savo paveikslą šviesraštį, meilingai Tamstos pareikalautą, siunčiu* A. Baran R II 1970 144. Nors kitame pagret sakinyje tik *paveikslas: Miela būtų ir man brangų Tamstos paveikslą gavus*. Gyvosios kalbos ir senųjų raštų *paveikslas* – 3. „išvaizda, pavidalas“ ir 4. „vaizdas“ jau nuo M. Daukšos yra ir 1. „meninis atvaizdas plokštumoje“, tad nesunkiai radosi ir 2. „fotografija, atvaizdas“ LKŽ IX 1973. LKŽ šis *paveikslas* pateikiamas iš įvairių lietuvių kalbos ploto vietų: *Juzis paveikslus imstė* (Žagarė). A[r] *turit nusiėmę paveikslą* (Miežiškiai); dar Pagėgiai, Kuršėnai. Su pažyma *šnek.* įdėtas į DŽ: *paveikslas* 2. „fotografija“ DŽ 1954 ir 1972, 3. „nuotrauka“ DŽ 1993, o *nuotrauka* 1. aiškinama – „fotografijos paveikslas“ DŽ 1954, 1972, 1993. Daug plačiau vartojamas veiksmožodis *paveiksluoti* „fotografuoti“ ir abstraktas *paveikslavimas* Mosėdis, Grūšlaukis, Šatės, Telšiai, Kretinga, Kuršėnai, Eržvilkas; Žagarė, Meškuičiai, Jurbarkas, Skirsnemunė, Kiduliai, Geistarai, Krekenava, Alizava, Kirdeikiai (ret. 2. „paivaizduoti popieriuje“ Tauragė, *paveiksluotas* „papuoštas paveikslais, iliustruotas“ Marijampolė), *paveiksluotojas* Kiduliai ir *paveikslininkas* 1. Kuršėnai, Jurbarkas „fotografas“ LKŽ IX 1973. Net DŽ 1972 ir 1993 *paveiksluoti* – šnek. „fotografuoti“. Reikia priminti ir A. Baranausko naujadarą *paveikslarašis* „tapytojas“ LKŽ IX 1973. Beje, tarp žodžio *vaizdarašys* „tapytojas“ (kaip ir *vaizdakalys* „skulptorius“, *vaizdakalyba* ir *vaizdakalystė* „skulptūra“ – jais, matyt, norėta pakeisti *Aušros* (1883 146) *skaptorius*, *skaptorysta*, nors ir vėliau panaši naujādara reiškėsi – J. Basanavičiaus *skaptorystė*, *Vydūno skapyba*, *Vydūno* ir J. Basanavičiaus *skaptininkas*, raštų *skaptinys* LKŽ XII 1981) galimų autorių bene tikriausias būtų Jonas Jablonskis, nes tikrai jo *vaizdaraštis* 2. „tapybos kūrinys, tapinys“ (1. „paveikslinis, piktografinis raštas“), *vaizdarašiškas darbas*, gal ir *vaizdarašystė* „tapyba“ (*vaizdarašyba* – Antano Lelio) LKŽ XVII 1996. *Vaizdas* jau K. Sirvydo senajame žodyne (~1620) yra 5. „meninis atvaizdas“ LKŽ XVII 1996: *obraz / imago, simulachrum, statua. wayzdas / abražas*, nuo senųjų raštų – ir „statula“, SNŽŽ 1907 – *paveikslas, abrozdas, risunkas* (r.), net DŽ 1954 ir 1972 dar yra *vaizdakalyba* žr. *skulptūra*. Bet rašyti 12. „marginti, ornamentuoti“, nors iš tikrųjų yra ir „tapyti“ (*rožėms rašyts žėg-lėlis*), „vaizdą rašyti“, nors ir *vaizdarašys* vartotas net J. Balčikonio ar įdėtas į LRKŽ V 1968, labiau primena rus. *п у с а т ь к а р т и н у*. Gal ne be reikalo ir J. Jablonskio griebtasi ir *vaizdininko* LKŽ XVII 1996.

A. Baranausko *šviesraštis* būtų raidiškai tikslus, bet neaiškiai motyvuotas vertalas tiesiog iš gr. *photographia* (ar pranc. *photographie*), bet *paveikslas šviesraštis* primena ir vok. *Lichtbild*. Įvardijimas iš tikrųjų motyvuojamas ne *šviesa*, o *šviesti*, *šviečia*, *švietė* 5. fot. „veikti šviesa darant nuotrauką, eksponuoti“ LKŽ XV 1991, bet niekaip negali būti motyvuojamas žodžių *rašyti* ar *raštas* semantika. Tik *skaitmeninės fotografijos* aiškinime prisireikia žodžio *rašyti*: *Jei atvaizdas užrašomas elektron. būdu šviesai jautrių krūvio sąsajos elementų matricoje, fotografija vadinama skaitmenine. Fotografija pagrįsta spinduliuotės pasiskirstymo (...) ar jos amplitudės ir fazės (...) įrašymu* VLE VI 2004. Vaizdo įrašymas laikmenoje yra ne fotografinis, o magnetinis (ir garso) – *įrašyti* 3. „užfiksuoti garsą ar vaizdą magnetinėje plokštelėje ar juostoje“ DŽ 1993 (*užrašė į magnetofoną* DŽ 1972 yra netikslu), *įrašyti* ir *įrašas*: *garso įrašas, vaizdo įrašas* EncKompŽ 2005. Ar *vaizdo ar garso įrašymo priemonės* Vd 2011 20 46, naudojamos teismo, yra ir fotografinės, ir magnetinės, gali būti neaišku.

A. Baranausko *šviesraštis* 2. „fotografija, nuotrauka“ gerokai vėliau – jau be reikalo bandytas vartoti ir reikšme 1. „fotografija (atvaizdo gavimo būdas)“ RLŽ 1933 (dar nėra RLŽ 1924) ir LRŽ 1933 (ir *šviesoraštis*), raštuose – ir 3. „kalkės nuorašas“ LKŽ XV 1991. *Kalkės nuorašas* – niekaip nemotyvuotas: *nuorašas* – tik ranka, o kopijavimo technika – *kopija*. Tai šitas *šviesraštis* 3. visai be kokio *свѣтонецъ, o iš *световая копия, светокония* išaugo į 3 reikšmių terminą *šviesoraštis* – 1. LTE XI 1983, kitaip ↑ *diakopijavimas*, o šis dar ir *diazotopinis* [*diazonio* druskų pagrindu] *šviesoraštis* (*kontaktinis* arba *projekcinis*) LTE III 1978, *светоконировальный аппарат* – *šviesoraščio aparatas*, *светочувствительная бумага* – *šviesoraščio popierius* 2. *светокония* – *šviesoraštis* PolŽ 1959 3. „<...> aparatas“ LKŽ XV 1991. TechEnc *šviesoraščio* atsisakyta, paliktas *diazokopijavimas* su pridėtu nauju sinonimu *diazotipija* TechEnc I 2000, nors, kaip turėtų būti vadinama tokia kopija, neaišku (*diazokopija?*). Atsiradęs DŽ 1972 *šviesoraštis* tebėra ir DŽ 1993, ir DŽ 2000.

Retas ir visai individualus yra Vinco Pietario *pavaizdas* 4.: *Buvau aš kelis sykius pas fotografą, klausinėdamas apie pavaizdus* (1897) V. Piet RR 1973 583 (vėliau jo vartotas *paveikslas*: *Buvau andai pas fotografą ir užprašiau porą paveikslų Ustiužnos* (1897. X. 33) ten pat 590). Gal kiek siejasi su senųjų raštų *pavaizdo* 1–5. reikšme 5. „panašybė“ LKŽ IX 1973.

Dar individualiesnis M. Valančiaus naujadaras *ataduosmis* „portretas“ LKŽ I₁ 1941 „atvaizdas“: *Sienas papuošė veidų ataduosmiaiis, arba portraktaiis* LKŽ I₂ 1968. *Atiduoti* 12. „panašiam atrodyti“ iliustruojamas M. Valančiaus Salantų sakiniu: *Taip atduod į Valančiaus Manę* LKŽ II₂ 1969.

Atvaizdas LKŽ I₁ 1941 aiškinamas tik „portretas, paveikslas“; bet čia įdomus J. Jablonskio sakiny: *Čia jis mūsų atvaizdus rašo*. LKŽ I₂ 1968 *atvaizdas* 1. aiškinimas papildytas žodžiu „fotografija“; bet nei kitas J. Jablonskio sakiny – *Ar esi matęs jo atvaizdą?*, nei J. Šlap LKŽ 1940 *atvaizdas – portret, fotografja, obraz* „fotografijos“ pakankamai nepatvirtina. J. Jablonskio *atvaizdininkas* „atvaizdų darytojas“ LKŽ I₁ 1941, vėliau LKŽ I₂ 1968 papildytas BŽ 405 (tai RLŽ 1924 *nopmpemuctb – atvaizdininkas*), anaip tol ne „fotografas“: DŽ 1954 ir 1972 (nei vėliau) *atvaizdui* „nuotraukos“ reikšmės neteikia.

Iš priešdėlinio veiksmazodžio *atmušti* gyvosios kalbos ir raštų reikšmės 14. „atgręžti, atmesti atgal (spindulius, šviesą)“ // „daryti, kad atspindėtų“ LKŽ VIII 1970 pasidaryta reta *atmuša* 1. „atsimušimas (vandenį)“ (A. Juškos žodynas, M. Pečkauskaitė-Šatrijos Ragana) LKŽ I₁ 1940, I₂ 1968, o iš neabejotinai vėlesnės *atmušti* reikšmės, bet pateiktos pirmiau – 13. „nufotografuoti“: *Nuvedė Klubą pas fotografą, atmušė jį <...>* (V. Kudirka). *Gražiai fotografija atmušta* (Utena). *Reiks kada atsimušt, ba reiks dokumentuostan patagrapijų* (Daugėliškis) LKŽ VIII 1970 (dar Alovė, Dieveniškės) – irgi palyginti reta *atmuša* 2. „atvaizdas“: *Atmuša jo graži, adistar* (kaip tik, visiškai) *jis o jis atsimušęs* (A. Juškos žodynas), *atmušas* 3. „paveikslas, fotografija“: *Brolis atsiuntė atmušą iš Amerikos* (Simnas) (2. „atspaudas“: *omneчaтoкb – spūsnis, atspūdis, atmušas* RLŽ 1924, 3. „nuorašas, gaunamas rašant per dažinį popierių“ raštai) LKŽ I₁ 1940, I₂ 1968. Tai – vertiniai iš lenk. *odbitka* (beje, ir „kalbos kalkė – vertinys“), *odbić*. Bet neblogai prisitaikę prie *mušti* semantikos – „fotografuoti“ yra ir *mušti*: *Mušė patagrapijas* Leipalingis. *Portretą muša* Dusetos ir ypač plačiai *numušti* 24.: *Gerai pavyko jam tave numušti* Simnas. *Prie paso reikia nusimušti fotografijos* Liškiava (dar Leipalingis, Švenčionys) LKŽ VIII 1970, *numušti* 10. ZnŽ II 2004. DŽ 1972 buvo ir *numušti* 9. šnek. „nufotografuoti“ (o *atmušti* – tik 3. „atspindėti“ DŽ 1972, 1993, 2000).

Paveiksluoti gerokai platesnis negu *paveikslas*, (*at*)*mušti* – negu gan siauras *atmuša(s)*, o labiausiai paplitęs *numušti*. *Nuoėmos* ar *nuojamos* visai

nėra, tik *imti fotografiją* „fotografuoti, traukti“ (Salamiestis) LKŽ IV 1957, *nuimti* I. 4. „padaryti planą, nuotrauką ir kt.“ // refl.: *Dukryte, nueik į miestą ir nusiimk* (nusitrauk, nusifotografuok) (Žagarė; dar Kuktiškės, Vyžuonos) LKŽ IV 1957 (o „padaryti planą“ Raudonė, taip pat *imti* I. 5. „žymėti; daryti“: *Matinykas planą jema* Salamiestis). *Nusiimti paveikslą, imstyti paveikslus* (prie *paveikslo* 2. LKŽ IX 1973) čia nepateikti. Pridurtinas *nuimdinėti* „fotografuoti“ DrskŽ 1988. Gana senas reikšmės skolinys: *Fotografiją būčiau seniai prisiuntęs, bet neturiu – negaliu išvažiuoti nuimtu* (1898) V. Kudir R II 1990 846. LKŽ IV 1957 nežymi *imti* šių verstinių reikšmių, o vertalas praspūsta: [vaizduotė] *nuimtu objektų portretus* A. Mick LBP 1975 320. Aloyzas Vidugiris pažymėjo: *nuimti* 5. (vrt.) „nufotografuoti LzŽ 1985, bet ZtŽ 1998 – ne. Tikėtiniausi šių vertalų šaltiniai – lenk. *zdjęcie* ir *zdiqć, zdejmować* (veikiausiai – iš vok. *Aufnahme* ir *aufnehmen*), plg. ir rus. *снимок* ir *снять, снимать*. Deja, *fotografiją imti* įdėta į DŽ 1954, 1972, nors *nuimti* tokios reikšmės nei DŽ 1972, nei DŽ 1993 nėra.

4. Nuotrauka. Nuo gana anksti atsiradusio ir iki šiol nemažai paplitusio *paveikslo* ¹*nuotrauka* 1. „fotografijos paveikslas“ visai nedaug vėlesnė – iš *Aušros* 1885 277. LKŽ VIII 1970 ji, kaip homonimas, visai pagrįstai atskirta nuo kitų veiksmazodžio *nutraukti* reikšmių (ir net *nutrūkti* – ²*nuotrauka* 2.) vedinių. DŽ šito nedaro – *nuotrauka* 1. „fotografijos paveikslas“ DŽ 1954, 1972, 1993, 2000. *Nuotrauka* ir (*nu*)*traukti* (jau iš *Tėvynės sargo* 1899 7–8) – neabejotini vertiniai iš vok. *Abzug* ir *abziehen*. Ernstas Fraenkelis, žodžio *traukti* etimologijoje pateikdamas jo vedinius, *nuotraukos* (jokios!) nemini (Fraenkel 1955–1965), Wojciechas Smoczyński žodžio *traukti* straipsnyje *nuotrauką* pateikia ne tik 1. „wyrwa; przerwa“, bet net 2. „zdjęcie, fotografia“ (Smoczyński 2007). Šiokių tokių lietuviškų semantinių sąsajų gal ir galima išvelgti – *traukti* 7. // „keisti daikto padėtį kitų daiktų atžvilgiu (artinti arba tolinti)“: *Trauk tolyn nuo kelio trobą* (Rokiškio r. Panemunis), 43. // „kreipti į save“: *Matyt, traukia ugnį perkūnsargis* (Seinai), gal labiau 36. „būti panašiam (į ką)“: *Graži, laiba, aukšta – ant tėvą traukus* (Miežiškiai), frazeologizmas *kaip iš (vienos) akies trauktas* – apie labai panašų į ką LKŽ XVI 1995. Dabar ši naujoji *traukti* semantika labai paplitusi ir įvairi: *traukti* 50. „fotografuoti, paveiksluoti“: *Ėjo visi in pasus trauktis*, <...> (Daugai), net *ištraukti* 28. „nutraukti, nufotografuoti“: *Muno kumelė kaip ant potografijos ištraukta – toki puiki* (Šatės),

nutraukti 34. „nupaveiksluoti, nufotografuoti“ (daugumos aukštaičių, da-
lies ir žemaičių): *Tas tėvas... davė nutraukt jos (dukters) paveikslą*
(Bartninkai). *Nusitraukiau į paveikslą* (Taujėnai). <...> *nuotraukas nusi-
traukėm* (Salamiestis) LKŽ XVI 1995. DŽ 1954 *traukti* 18. „daryti nuo-
trauką, fotografuoti“: *Traukti, nutraukti gražų vaizdą, fotografiją*,
DŽ 1972 – *Jis moka traukti, o nutraukti* 7. „nufotografuoti“: *Nutraukti
gražų vaizdą. Reikia nusitraukti pasui*. DŽ 1993 ir 2000 nieko naujo.

Antano Vireliūno *trauktuvas* 19. (!) „fotoaparatas“ LKŽ XVI 1995 ir
vaizdotrauka „fotografija“ LKŽ XVII 1996 nepritapo net kaip lietuviški
atitikmenys.

Nuotrauka, nors *fotografijoje* yra ne sisteminė, bet seniai atsikračiusią
„dirbtuvės“ ar „įmonės“ reikšmės gelbsti ją ir nuo likusio nepageidaujamo
dvireikšmiškumo. Paskutiniu metu žengiama atgal – *nuotrauka* dažnai
keičiama *fotografija: fotografijų visuma* NŽA 2005 5 199, *fotografijų kie-
kybė ir kokybė* IQ 2010 7 108. Neapgalvotai taikomasi prie anglų kalbos:
*Kęstutis Stoškus. Vilnius. Senamiesčio fotografijos. – Photographs
of the Old Town* (2004). Nesunku pastebėti, kad anglų kalba kaip tik ne-
tapatina: *fotografija* (ir *fotografavimas*) – *photography*, o *nuotrauka* – *pho-
tograph*. Kitos kalbos skiria panašiai kaip lietuvių kalba: vok. *Photographie*
ir *Aufnahme, Lichtbild* (ir *skaidrė*), *Abzug* (poligrafijoje), lenk. *fotografia*
ir *zdjęcie*, rus. *фотография* ir *снимок*. Kartais daroma visai negrabiai: *Fo-
tografija iš Gdansko fotografijos galerijos* NŽA 2007 8–9 375.
Žinoma, *nuotrauka* tebėra vartojama, netgi labai autoritetingų, pvz.: „*Ki-
tos nuotraukos būna nevertos kolekcijos*“; – *tvirtina meistras* (S. Žvirgž-
das) Vd 2011 5 53. Gana dažnai *nuotrauka* vartojama greta *fotografijos:
fotografijų ciklas* ir *nuotraukų ciklas* NŽA 2006 3 73, *Tomo Vyšniausko
nuotrauka* ir *Tomo Vyšniausko fotografija* NŽA 2005 10 484 ir 485. Taip
pramaišiuojama ir sakinyje: *Vietoj kardiologo V. S. nuotraukos buvo
paskelbta anesteziologo V. J. fotografija* Vd 2006 12 11. Tai gana mo-
kiniškas, tiesmukas bereikalingas stilizavimas. O pasitaiko ir visai nevyku-
sio vartojimo: *nuotraukose ir fotografijose iškyla* NŽA 2009 7
267 (Nerijus Šepetyš). Tačiau yra ir gerai jaučiančių *nuotraukos* būtinumą:
Gausioje dokumentinėje fotografijoje įtaigiausias N ir NN <...> *nuot-
raukos* KB 2007 7 36. <...> *šiandien fotografa, regis, nesiima savo
nuotraukose plėtoti „didžiųjų“ temų* IQ 2011 4 110. *Traukti* aiškiai
nusileidžia tarptautiniam *fotografuoti*, bet ir jis kartais būtinas, pvz.: *fo-
tografas vis nutraukdavo savo gentainius* NŽA 2007 10 504. Dažniau
vartojamas jis stiprintų ir *nuotraukos* padėtį.

IŠVADOS

Foto-, *fotografija* ir *nuotrauka* – tarsi piramidė. Jos apatinė dalis – dviejų lygiagrečių skyrių. Pirmasis – fotografinės reikšmės sutrauktiniai – su dėmeniu *foto-* – trumpiniai, gausesni ir dažnesni už pilnuosius (ilguosius) variantus, atskleidžia daugiasluoksnę fotografijos įvairovę – tai *fotojautrumas* ir įvairi *fortotechnika* su *fortoreikmenimis*, fotografavimo veikla ir rezultatai, *fotografijos* sritys, rūšys (ir *fotografika* su *fotograma*, beje, nevienareikšminiai), žanrai ir įvairūs terminai, preterminai ir okazionalizmai. Ilgųjų ir trumpųjų variantų (*fotografijos aparatas* ir *fotoaparatas*) konkurenciją vartoseną, nors ne visai nuosekliai ir visuotinai (panašus ir kitų kalbų atitikmenų dvejojumas), lemia trumpųjų naudai. Ilgieji variantai, nors retai būtini, labiau laikosi technikos terminijoje, silpniau fotografijoje, ypač ne techninėje jos dalyje ir visoje kvazitermininėje vartosenoje. Terminografijai tikėtų abeji variantai pirmenybę dažniausiai teikiant trumpiesiems. Kai kurie (*fortodokumentika*, *fortožurnalistika*, *fortomenas*) netgi nebus turėję ilgųjų, dar kiti (*fotografika*, *fortotipija*, *fortoteka*) – nė negalėję turėti. Antrasis skyrius – įvairių mokslų terminai, kurių dėmuo *foto-* – ne sutrauktinis iš *fotografijos* – reiškia „šviesa“ (*fortosfera*, *fortosintezė*, *fortobiologija*, *fortochemija*). Šių skyrių terminų semantinis skirtingumas beveik ištiesai aiškus, net kai kurių dvireikšmiškumas suprantamas, o kartais jie atsiriboję (*jautrumas šviesai* ir *fotojautrumas*, *šviesos technika* ir *fortotechnika*). *Fortoelektros*, *fortoelektronikos* ir *fortochemijos* reikšmės irgi aiškiai numanomos, bet reikšmių „fortoelektrinis“, „fortoelektroninis“, „fortocheminis“ sutrauktiniai trumpiniai, kurių pagrindinis sandas nėra akivaizdus *fortoelektros*, *fortoelektronikos*, *fortochemijos* žodis (*fortoelementas*, *fortoefektas*, *fortodaugintuvas*, *fortorelė*; *fortoemisija*; *fortosmogas*), darosi neaiškūs (net ir specialistams – ar *fortoelektrinis*, ar *fortoelektroninis*). *Fortoelektrinis elementas* ir *efektas*; *fortoelektroniniai įtaisai* (*daugintuvas*, *diodas*, *relė*), *fortoelektronų emisija*; *fortocheminis smogas* suprantami. Nelinksniuojamas žodis – nukirsininis trumpinys *foto* neteikiamas ir neteiktinas.

Antroji piramidės dalis – visa dviejų skyrių *fotografija* – nors jau be 3. „dirbtuvė“ ar „įmonė“ (tai *fotoateljė*), bet vis dar bent iš dalies dvireikšmė, o *fotografija* 2. ir sinonimiška – ir (*foto*)*nuotrauka*. Prie *fotografijos* 1–2. prisišlieję du priedėliai – *fotografijos fotograma* (abidvi nevienareikšmės). Kadangi ir *fotografavimo* yra kitokio, ir *kamerų* (*fotogrametrinė*), tai yra ir *gravimetrinė*, *topografinė*, *geologinė* ir kt. *nuotrauka* – ne *fotografija*, nes prasidėjo nuo *akinės nuotraukos*. Šių *nuotraukų* reikšmė dvilypė – ir

„darymas“ (rus. *съёмка*, o ne *сумок*), ir „rezultatas“, tik kartais jos skiriamos – *inžinerinis m a t a v i m a s* ir *inžinerinė nuotrauka*. Tarpdalykinėje vartosenoje tikslus sisteminis terminas būtų ir *fotografinė nuotrauka*, o ne *fotonuotrauka* (*toponuotrauka* dar gana reta, o *vietovės nuotrauka* – jau reta), juoba ne *nuotrauka*, fotografijos veiklai (ne technikai) ir paprastajai kalbai visai pakankama. *Teisinė fotografija* (gal irgi *t. nuotrauka?*) yra „faktinių aplinkybių konstatavimas tekstu su nuotraukomis ar filmuota medžiaga“. *Fotografijos* semantika dar kinta, plečiasi – tai jau ir „fotografijos technika grindžiama veikla; nuotraukos, jų žanrinė įvairovė, žanrai“ ir pan. *Fotografijos* lietuvinimo istorija ilga ir plati: *fotografija* 1. – tai A. Barausko vertalas *šviesraštis*, 2. – *paveikslas šviesraštis, paveikslas, atvaizdas*, V. Pietario *pavaizdas*, M. Valančiaus naujadaras *ataduosmis*, retas *atmuša(s)*; *fotografuoti* – *paveiksluoti, mušti, imti*.

Viršutinė piramidės dalis – įsigalėjusi *nuotrauka* ir (*nu*)*traukti*. *Nuotrauka* gelbsti *fotografiją* nuo nepageidaujamo dvireikšmiškumo. Taikymasis prie angl. *photograph* yra visai neapgalvotas, nes anglų kalboje dvireikšmiškumo kaip tik nėra: *fotografija* (ir *fotografavimas*) – *photography*. Nors *traukti* nusileidžia tarptautiniam *fotografuoti*, bet *traukti* būtinas ir stiprina *nuotraukos* padėtį. Rimtoje – enciklopedinėje, teisinėje vartosenoje *nuotrauka* įtvirtinta nepajudinamai. Negalima leisti, kad lietuvių *fotografijos* mokykla būtų be lietuviškos *nuotraukos*.

ŠALTINIAI

- AETŽ 2010 – *Aiškinamasis elektrotechnikos terminų žodynas*. Vyriaus. red. S. Žebrauskas, Kaunas.
 Atg – *Atgimimas* (savaitraštis).
 A. Baran R II 1970 – Baranauskas A. *Raštai* 2, Vilnius.
 J. Basan MGKr 1997 – Basanavičius J. *Mano gyvenimo kronika ir nerų ligos istorija. 1851–1922 m.*, Vilnius.
 Bt – *Buitis* (žurnalas).
 ChŽ 1997 – *Chemijos terminų aiškinamasis žodynas*. Ats. red. Z. Mačionis, Vilnius.
 ChŽ 2003 – *Chemijos terminų aiškinamasis žodynas*. Ats. red. Z. Mačionis, Vilnius.
 A. Čech JV 1961 – Čechovas A. *Juodasis vienuolis*. Vertė E. Viskanta, Vilnius.
 DrskŽ 1988 – Naktinienė G., Paulauskienė A., Vitkauskas V. *Druskininkų tarmės žodynas*, Vilnius.
 DvŽ I 2005 – *Dieviškių šnektos žodynas* 1. Moksl. red. D. Mikulėnienė, K. Morkūnas, Vilnius.
 DŽ 1954 – *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*, Vilnius.
 DŽ 1972 – *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*, Vilnius.
 DŽ 1993 – *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*, Vilnius.
 DŽ 2000 – *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*, Vilnius.
 EncKompŽ 2005 – Dagienė V., Grigas G., Jevsikova T. *Enciklopedinis kompiuterijos žodynas*, Vilnius.
 FTŽ 1979 – *Fizikos terminų žodynas*. Red. P. Brazdžiūnas, Vilnius.
 FTŽ 2007 – Palenskis V., Valiukėnas V., Žalkauskas V., Žilinskas P. J. *Fizikos terminų žodynas*, Vilnius.
 GKr – *Gimtasis kraštas* (savaitraštis).
 A. Gric VN 1969 – Gricius A. *Vyrai, nesijuokit!*, Vilnius

- IQ – *IQ* (žurnalas).
 JG – *Jaunimo gretos* (žurnalas).
 V. Juod BB 1971 – Juodakis V. *Balys Buračas*, Vilnius.
 KB – *Kultūros barai* (žurnalas).
 K ir GdŽ 2000 – *Kartografijos ir geodezijos terminų aiškinamasis žodynas*. Iš angl. k. vertė, lietuviškus terminus rinko ir naujus sudarė V. Vainauskas, Vilnius.
 KmT – *Komjaunimo tiesa* (laikraštis).
 KnT – *Kauno tiesa* (laikraštis).
 V. Kudir R I 1989 – Kudirka V. *Raštai 1*, Vilnius.
 V. Kudir R II 1990 – Kudirka V. *Raštai 2*, Vilnius.
 KV – *Kalba Vilnius* (savaitraštis).
 LA – *Lietuvos aidas* (laikraštis).
 L ir M – *Literatūra ir menas* (savaitraštis).
 LKŽ I₁ 1941 – *Lietuvių kalbos žodynas 1*, Vilnius.
 LKŽ I₂ 1968 – *Lietuvių kalbos žodynas 1*, Vilnius.
 LKŽ IV 1957 – *Lietuvių kalbos žodynas 4*, Vilnius.
 LKŽ VIII 1970 – *Lietuvių kalbos žodynas 8*, Vilnius.
 LKŽ IX 1973 – *Lietuvių kalbos žodynas 9*, Vilnius.
 LKŽ XII 1981 – *Lietuvių kalbos žodynas 12*, Vilnius.
 LKŽ XV 1981 – *Lietuvių kalbos žodynas 15*, Vilnius.
 LKŽ XVI 1995 – *Lietuvių kalbos žodynas 16*, Vilnius.
 LKŽ XVII 1996 – *Lietuvių kalbos žodynas 17*, Vilnius.
 LPoez I 1969 – *Lietuvių poezija 1*. Sudarė V. Vanagas, Vilnius.
 LRKŽ 1971 – Lyberis A. *Lietuvių–rusų kalbų žodynas*, Vilnius.
 LRKŽ 1988 – Lyberis A. *Lietuvių–rusų kalbų žodynas*, Vilnius.
 LRKŽ V 1968 – *Lietuvių rašomosios kalbos žodynas 5*. Sudarė A. Senn'as, A. Salys, Heidelberg.
 LRŽ 1933 – Sereiskis B. *Lietuviškai–rusiškas žodynas*, Kaunas.
 LTE III 1978 – *Lietuviškoji tarybinė enciklopedija 3*, Vilnius.
 LTE V 1983 – *Lietuviškoji tarybinė enciklopedija 5*, Vilnius.
 LzŽ 1985 – Petrauskas J., Vidugiris A. *Lazūnų tarmės žodynas*, Vilnius.
 LŽ – *Lietuvos žinios* (laikraštis).
 M – *Moksleivis* (žurnalas).
 MetrŽ 2006 – Valiukėnas V., Žilinskas P. J. *Penkiakalbis aiškinamasis metrologijos terminų žodynas*, Vilnius.
 MG – *Mūsų gamta* (žurnalas).
 A. Mick LBP – Mickevičius A. *Lyrika. Baladės. Poemos*, 1975.
 M ir G – *Mokslas ir gyvenimas* (žurnalas).
 M ir T – *Mokslas ir technika* (žurnalas).
 MkslL – *Mokslo Lietuva* (laikraštis).
 N – *Nemunas* (žurnalas).
 NKn – *Naujos knygos* (žurnalas).
 NŽA – *Naujasis židinys–Aidai* (žurnalas).
 P – *Pagrاندukas* (TMtr priedas).
 V. Piet RR 1973 – Pietaris V. *Rinkiniai raštai*, Vilnius.
 PolŽ 1959 – *Rusų–lietuvių kalbų politechninis žodynas*. Red. kol. p-kas A. Novodvorskis, Vilnius.
 Prg – *Pergalė* (žurnalas).
 RETŽ 2000 – *Radioelektronikos terminų žodynas*. Vyr. red. V. Palenskis, Vilnius.
 RLKŽ II 1983 – *Rusų–lietuvių kalbų žodynas 2*. Sudarė Ch. Lemchenas, Vilnius.
 RLKŽ IV 1985 – *Rusų–lietuvių kalbų žodynas 4*. Sudarė J. Kardelytė, Ch. Lemchenas, J. Macaitis, A. Mankevičienė, Vilnius.
 RLŽ 1924 – Baronas J. *Rusiškai lietuviškas žodynas*, Kaunas.
 RLŽ 1933 – Baronas J. *Rusų lietuvių žodynas*, Kaunas.
 Sav su TV – *Savaitė* (su TV) (žurnalas).
 J. Smul LKn 1962 – Smulis J. *Ledinė knyga*, Vilnius.
 SNŽŽ 1907 – *Svetimų ir nesuprantamų žodžių žodynėlis*. Sudarė J. Šlapelis, Tilžė.

- Sp – *Sportas* (laikraštis).
 Spr – *Sparnai* (žurnalas).
 StA – *Studijų aidai* (KTU laikraštis).
 Šl – *Šluota* (žurnalas).
 J. Šlap LKŽ 1940 – Šlapelis J. *Kirčiuotas lenkiškas lietuvių kalbos žodynas*, Vilnius.
 Šv – *Švyturys* (žurnalas).
 T – *Tiesa* (laikraštis).
 TechEnc I 2000 – *Technikos enciklopedija 1*, Vilnius.
 TechEnc II 2003 – *Technikos enciklopedija 2*, Vilnius.
 TechEnc III 2006 – *Technikos enciklopedija 3*, Vilnius.
 TechEnc IV 2010 – *Technikos enciklopedija 4*, Vilnius.
 TLE III 1987 – *Tarybų Lietuvos enciklopedija 3*, Vilnius.
 TMkt – *Tarybinis mokytojas* (laikraštis).
 TMtr – *Tarybinė moteris* (žurnalas).
 TŽŽ 1936 – *Tarptautinių žodžių žodynas*, Kaunas.
 TŽŽ 1951 – *Tarptautinių žodžių žodynas*, Vilnius.
 TŽŽ 1969 – *Tarptautinių žodžių žodynas*, Vilnius.
 TŽŽ 1985 – *Tarptautinių žodžių žodynas*, Vilnius.
 TŽŽ 2001 – *Tarptautinių žodžių žodynas*, Vilnius.
 V. Urb B ir M 1974 – Urbonas V. *Biblioteka ir mikroknaga*, Vilnius.
 Vd – *Veidas* (žurnalas).
 VLE VI 2004 – *Visuotinė lietuvių enciklopedija 6*, Vilnius.
 VLE XIII 2008 – *Visuotinė lietuvių enciklopedija 13*, Vilnius.
 VN – *Vakarinės naujienos* (laikraštis).
 ZnŽ I 2003 – *Zanavykų šnektos žodynas 1*. Vyriaus. red. A. Pupkis, Vilnius.
 ZnŽ II 2004 – *Zanavykų šnektos žodynas 2*. Vyriaus. red. V. Sakalauskienė, Vilnius.
 ZtŽ 1998 – Vidugiris A. *Zietelos šnektos žodynas*, Vilnius.
 ŽŽ – *Žurnalistų žinios* (laikraštis).
 СИС 2005 – Булыко А. Н. *Современный словарь иностранных слов*, Москва.

LITERATŪRA

- Drotvinas V. 1963: Kai kurių žodžių rašymas drauge ir skyrium. – *Kalbos kultūra* 4, 49–50.
 Fraenkel E. 1955–1965: *Litaisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg.
 KP4L1 2005: *Kalbos patarimai 4. Leksika: Skolinių vartojimas (svetimybės, tarptautiniai žodžiai) (L 1)*. Autorė ir sudarytoja D. Mikulėnienė, Vilnius.
 Smoczyński W. 2007: *Słownik etymologiczny języka litewskiego*, Vilnius.
 TT 1992: *Terminologijos taisyklės*. Parengė K. Gaivenis, A. Kaulakienė, St. Keinys, J. Klimavičius, Vilnius.

Gauta 2011-12-21

Jonas Klimavičius
 Erfurto g. 56-14
 04107 Vilnius, Lietuva